

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

© Гук І. П., 2016

<http://orcid.org/0000-0001-9484-4914>

<http://doi.org/10.5281/zenodo.192640>

У статті висвітлено питання забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Охарактеризовано операційно-виконавчий компонент самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, визначено суть праксеологічного етапу технології самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів. Установлено, що педагогічна ефективність самостійної діяльності студентів залежить від якості керівництва викладача. У процесі організації самостійної роботи студентів, як однієї з форм навчальної діяльності, викладачеві необхідно звернути увагу на комбінування репродуктивної і продуктивної діяльності студентів при виконанні різних завдань. З'ясовано, що саме врахування викладачем індивідуальних особливостей студентів у процесі навчання, сприяння їх самоорганізації визначає як успішність студента, так і професійний розвиток педагогічного працівника.

Ключові слова: студент, самоорганізація, медичний коледж, викладач, самостійна робота.

Гук І. П. Роль преподавателя в процессе обеспечения самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов медицинских колледжей.

В статье рассмотрены вопросы обеспечения самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов. Охарактеризован операционно-исполнительный компонент самоорганизации учебно-познавательной деятельности, определена суть праксеологического этапа технологии самоорганизации учебно-познавательной деятельности студентов медицинских колледжей. Установлено, что педагогическая эффективность самостоятельной деятельности студентов зависит от качества руководства преподавателя. В процессе организации самостоятельной работы студентов, как одной из форм учебной деятельности, преподавателю необходимо обратить внимание на комбинирование репродуктивной и продуктивной деятельности студентов при выполнении различных задач. Выяснено, что именно учет преподавателем индивидуальных особенностей студентов в процессе обучения, содействие их самоорганизации определяет как успешность студента, так и профессиональное развитие педагога.

Ключевые слова: студент, самоорганизация, медицинский колледж, преподаватель, самостоятельная работа.

Huk I. P. The The role of the teacher in the process of self-learning and cognitive activity of students of medical colleges.

The article highlights the issue of the self-organization of learning and cognitive activity of students. It becomes firmly established by the author that a high level of quality education is impossible without students' realization self-organization of learning and cognitive activity. The operational and executive component of self-organization of learning and cognitive activity is characterized; the essence of the praxeological stage of the technology of self-organization of learning and cognitive activity of students of medical colleges is defined. It is established that teaching efficacy of students' independent activity depends on the teacher as a guide. In the process of students' independent work as a form of educational activity, the teacher should pay attention to combining students' reproductive and productive activities while performing different tasks. It is found that consideration of students' individual characteristics by a teacher in the learning process, promotion of their self-organization identify student's achievement and teacher's professional development.

Key words: *student, self-organization, medical college, teacher, independent work.*

Постановка проблеми. Процес підготовки висококваліфікованих медичних фахівців потребує постійної уваги з боку викладачів, оскільки до випускника медичного коледжу висувуються певні вимоги, поміж яких вагоме місце посідають високий професіоналізм, активність, вміння співчувати, навички спілкування на основі взаєморозуміння, знання медичної етики і деонтології. Здатність успішно здійснювати професійну діяльність ґрунтується на динамічній комбінації знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних якостей.

Сучасне суспільство потребує особистості здатної самостійно мислити, ставити перед собою і суспільством нові завдання і знаходити їх вирішення, усвідомлювати наслідки своїх вчинків і для себе, і для інших людей. Виходячи з цього, студент у процесі навчання повинен сформуватися як особистість, здобути відповідних компетентностей, прагнути до самовдосконалення та постійного розвитку.

Потенційні можливості студента можуть реалізуватися лише за умови забезпечення раціональної самоорганізації його навчально-пізнавальної діяльності. Навчальний процес є взаємодією викладача та студента, де викладач залучає до самостійної діяльності, цілеспрямовує майбутніх фахівців. Тому є необхідність розглянути роль діяльності викладача у здійсненні студентом самоорганізації в освітньому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питання самостійної навчальної діяльності студентів та діяльності викладача у процесі залучення студента до самоорганізації присвячено значну кількість досліджень. Проблему організації самостійної роботи студентів, формування раціональної навчальної діяльності, взаємозв'язку самоорганізації та мотивації, самоорганізації та самоконтролю навчальної діяльності розглядали такі дослідники як С. Амірова, А. Беляєва, Г. Коган, Н. Коряковцева, Г. Михайленко, П. Підкасистий, Н. Рибаківа, Я. Устинова, І. Шимко. Водночас питання ролі діяльності викладача медичного коледжу у забезпеченні самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів не розглядається.

Мета статті – з'ясувати і схарактеризувати роль викладача у забезпеченні самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів.

Виклад основної частини. У вищому навчальному закладі, як зазначає П. Підкасистий, специфікою навчання є те, що воно орієнтоване на вирішення конкретних дидактичних задач: це пошук знань, їх осмислення і закріплення; формування і розвиток практичних навичок, а також інтелектуальних, організаторських і гностичних вмінь; подальше узагальнення і систематизація знань у процесі просування від нижчої до вищої сходинки свого становлення як фахівця [4, с. 6].

Формуванню у студентів вміння самостійно набувати знання та застосувати їх на практиці, на нашу думку, сприяє високий рівень самоорганізації навчальної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури [2; 7; 8; 9] дає підстави зробити висновок, що самоорганізація навчальної діяльності має свідомий характер. У процесі самоорганізації відбувається організація та цілеспрямована зміна особистості студента як суб'єкта процесу навчання.

Як зазначає С. Архангельський, принцип свідомості навчання нерозривно пов'язаний з активністю та самостійністю студентів, з проявленим у них інтересу, захопленості, ініціативних творчих пошуків, вимогливості до себе. Важливими складовими принципу свідомості навчання учений називає допитливість, енергійність, наполегливість, уважність, правдивість. Свідомість студентів вимагає свого вираження через самодисципліну та організованість, які характеризують такий ступінь внутрішньої інтелектуальної зібраності,

при якій навчальна діяльність виконується з інтересом та вільно. Однак такі ознаки свідомості, як активність, дисципліна, інтерес, турбота про удосконалювання, вимагають уваги з боку викладача [1, с. 71].

Вивчення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів дало змогу дослідити самоорганізацію навчально-пізнавальної діяльності та визначити роль діяльності викладача.

Одне із завдань нашого дослідження полягало у розробленні технології забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів. Враховуючи зміст структурних компонентів самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів та особливості організації самостійної діяльності студентів, запропонована технологія, яка передбачає такі етапи: діагностико-моделювальний, мотиваційно-проектувальний, підготовчо-змістовий, праксеологічний, контрольнo-коригувальний.

Розглянемо праксеологічний етап технології, який полягає у безпосередньому залученні студентів до їх свідомої діяльності, пов'язаної з уміннями організувати себе в освітньому процесі з метою підвищення якості навчання.

У результаті реалізації праксеологічного етапу забезпечується передусім операційно-виконавчий компонент самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, який полягає у здійсненні навчально-пізнавальної діяльності, організованої відповідним чином.

Зазначений компонент характеризується формуванням у студентів уміння організувати здійснення навчально-пізнавальної діяльності відповідно до плану, тобто студент здійснює навчальну діяльність за планом; подумки випереджає події, прогнозує можливі наслідки своїх дій, можливі помилки тощо; раціонально організує власне навчання: застосовує раціональні й ефективні методи, форми та прийоми розумової праці, виявляє найкращі шляхи перевірки правильності навчально-пізнавальної діяльності та виправлення помилок власними силами, раціонально й економно використовує свій час та засоби праці, раціонально організує робоче місце, нормує свою працю відповідно до можливостей організму тощо; організує послідовність, систему, ритм у навчанні, щоб уникнути напруження перед сесіями; будує такі відносини з однокурсниками та викладачами, щоб вони не заважали, а сприяли навчально-пізнавальній діяльності та діяльності щодо її організації, вивченню

та використанню їх успішного досвіду самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності.

Під час цього етапу технології, з одного боку, відбувається залучення студента до самоорганізації, з іншого – очевидно є власна діяльність викладача щодо самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, оскільки здійснення самоорганізації студентами залежить, безумовно, від дій викладача.

Педагогічна ефективність самостійної діяльності студентів залежить від якості керівництва нею з боку викладача, який розробляє систему завдань і чітко визначає мету кожного з них, дає методичку раціональних прийомів розумової праці, інструктує перед виконанням завдання і спостерігає за самостійною роботою студентів, надає допомогу в подоланні труднощів, що виникають, у виправленні допущених помилок, підводить підсумки, аналізує й оцінює результати кожної роботи.

Потрібно навчити студентів раціонально використовувати час для ефективного навчання. Так, М. Реунова у своєму дослідженні довела, що рівень самоорганізації підвищується при постійному використанні прийомів тайм-менеджменту: у студента з'являється об'єктивна картина часу, нова інформація про себе та про особисті резерви росту, можливість об'єктивно відслідковувати поліпшення, виробляється «почуття часу» [7].

Значну роль відіграють позааудиторні заняття, під час яких студенти виконують завдання викладача. Цей час можна витратити на вивчення навчальної й наукової літератури, вирішення завдань. На заняттях робота може бути продовжена, але вже з використанням муляжів, фантомів, тренажерів, відео- і кінофільмів.

При організації аудиторної й позааудиторної самостійної діяльності студентів викладачеві потрібно вміло комбінувати репродуктивну (відтворюючу) і продуктивну (творчу) діяльність студентів у процесі виконання завдань. Без репродуктивної діяльності неможливо опанувати існуючі методики, пізнати основи професійної теорії й практики через розв'язання завдань, аналогічних тим, які надані як приклади. Розвинути творчі здібності може самостійна робота студента за завданнями, що вимагають нестандартних розв'язань, нових знань, самостійної постановки завдань і пошуку шляхів їх розв'язання. Це можливо, коли студент зустрічається із завданнями,

проблемами, ситуаційними задачами, для вирішення яких у нього немає готових зразків, інструкцій щодо способів розв'язання. У такій ситуації він змушений сам шукати шляхи вирішення проблеми, міркувати, самостійно здобувати для себе знання.

Як зазначають науковці, такий вид роботи необхідний не тільки в оволодінні певною дисципліною, але й у формуванні навичок самостійної роботи взагалі, у навчальній, науковій, професійній діяльності, в умінні приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення, вихід із кризової ситуації тощо [1, с. 136-137].

При виконанні різних завдань (репродуктивних і творчих) окремі ланки самостійної роботи будуть конкретизуватися, уточнюватися, а деякі – випадати. Кожна з ланок вирішує як специфічні завдання конкретного виду самостійної роботи, так і спільні завдання навчання й розвитку студента. Особливу увагу в самостійній роботі потрібно приділити самоконтролю при плануванні, повторенні раніше вивченого матеріалу, засвоєнні нових знань й інструктивних вказівок викладача у процесі виконання практичного завдання, при внесенні коректив і вдосконалень у роботу, при підведенні підсумків тощо.

Якщо самостійна робота, її кінцева мета були орієнтовані на розумову, моторну, сенсорну діяльність, то й контролювати потрібно аналогічну діяльність, причому важливо привчити студента до самоконтролю, а саме до відстеження ходу дії, до зіставлення отриманих результатів із заданими зразками. Самоконтроль студентів, в окремих випадках за допомогою викладача, дозволяє вчасно робити коригування дій.

Крім практичної важливості, самоорганізація формує самостійність не тільки як сукупність певних умінь і навичок, але і як рису характеру фахівця.

Для окремих груп студентів викладачеві доцільно проводити консультації, запроваджувати групові форми роботи, тренінги, підбір практичних завдань на основі індивідуальних особливостей, бо розвиток якостей особистості є умовою успішного здійснення самоорганізації.

Під час праксеологічного етапу технології самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів відбувається обговорення способів досягнення високого рівня самоорганізації, планування студентами власної діяльності за алгоритмом, самостійне проектування студентом діяльності та

практична діяльність щодо раціональної організації навчально-пізнавальної діяльності.

Якість виконання студентом таких дій впливає на рівень самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності, тому систематична робота над собою дозволяє підвищувати якість навчання та здійснювати самоорганізацію на високому рівні у подальшій професійній діяльності.

Таким чином, викладене вище дозволяє стверджувати, що забезпечення самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів вимагає безпосередньої участі викладача. Реалізація праксеологічного етапу технології самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів медичних коледжів на практиці довела, що саме врахування викладачем індивідуальних особливостей студентів у процесі навчання, розроблення ним різноманітних форм самостійної роботи з метою формування у студентів навичок самоорганізації сприяє удосконаленню процесу навчання і впорядкуванню навчальних дій студентів. У свою чергу, рівень сформованості самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, визначить успішність професійного розвитку педагогічного працівника.

Література

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы : учеб.-метод. пособие / С. И. Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. Ишков А. Д. Учебная деятельность студента : психологические факторы успешности : монографія / А. Д. Ишков – М. : Изд-во АСВ, 2004. – 224 с.
3. Педагогический словарь : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / [В. И. Загвязинский, А. Ф. Закирова, Т. А. Строкова и др.] под. ред. В. И. Загвязинского, А. Ф. Закировой. – М. : Изд. центр «Академия», 2008. – 352 с.
4. Пидкасистый П. И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов : учебное пособие. – М. : Педагогическое общество России, 2004. – 112 с.
5. Попова О. В. Особистісно-діяльнісний підхід / О. В. Попова, А. В. Губа // Наукові підходи до педагогічних досліджень : колективна

монографія / за заг. ред. докт. пед. наук, проф., чл.-кор. НАПН України В. І. Лозової. – Х. : Вид-во Віровець А. П. «Апостроф», 2012. – С. 216–245.

6. Педагогіка вищої школи / [В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук та ін.] ; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 256 с.

7. Реунова М. А. «Тайм-менеджмент» как педагогическая технология / М. А. Реунова // Письма в Эмиссия. Оффлайн The Emissia. Offline Letters) : электронный научный журнал. – Январь 2013, ART 1947. – СПб., 2013. – Режим доступа : <http://www.emissia.Org/offline/2013/1947.htm>.

8. Темерівська Т. Г. Різномірний підхід до самостійної пізнавальної діяльності студентів у медичному училищі / Т. Г. Темерівська // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія : Педагогіка та психологія. – Вінниця. – 2002. – Вип. 7.– С. 183–186.

9. Устинова Я. О. Формирование умений самоорганизации и самоконтроля учебной деятельности у студентов вузов : дисс. ...канд. пед. наук : 13.00.08 Теория и методика профессионального образования / Я. О. Устинова. – Челябинск, 2000. – 191 с.